

Plaza de San Juan de La Cruz

De geheime trap

*Op deze trap is het naar-beneden-gaan naar-boven-gaan
en het naar-boven-gaan is naar-beneden-gaan.*

Jan van het Kruis (1542 – 1591)

Bram Zoon

Jacob Walbeek belde op een zaterdagmiddag in september aan bij het karmelietessenklooster in Granada. Het klooster is in de zestiende eeuw gesticht door Teresia van Avila en gelegen aan de 'Plaza de San Juan de la Cruz', vlak bij het centrum. Er was niets te zien, geen kip, geen mens. Alles zat potdicht, in de verte hoorde hij het stadsgedruis, het gestamp van de disco's en tapasbars. Het duurde lang voordat de deur openging. Walbeek had wel iets in zichzelf moeten overwinnen om aan te bellen. Maar hij was vastberaden.

De grote, hoge bruine deur ging piepend en krakend open. Na binnenkomst stond hij op een zwart-wit geblokte marmeren vloer. Iets voor hem in het halfduister, achter een groot ijzeren hek, zat de zuster van ontvangst. Ze wenkte dat hij dichterbij moest komen. Ze lachte hem vriendelijk toe. Stokoud en kromgegroeid. Ze droeg een grote bril, zo'n typisch jarenvijftigmontuur. Hij stelde zich in het Engels voor en zei 'dat hij uit Olanda kwam'. Jacob sprak nauwelijks een woord Spaans en zij geen enkel woord Engels. Uiteindelijk begrepen ze elkaar, ze vouwde de handen voor de borst en stak ze in de hoogte: 'Missa, missa?' Jacob knikte. Ze gaf hem een papiertje, daarop schreef ze: 'Domingo a las 12 por la mañana.'

In een antichambre ter linkerzijde van het altaar zit een aantal zusters, vermoedelijk veertien of vijftien. Ze zitten in een carré achter hoge, glazen, uitklapbare deuren. Vlak voordat de viering begint worden deze deuren naar buiten toe geopend en als een harmonica in elkaar geschoven. Allen zijn brildragend. Bruin opperkleed, wit kleed eronder. Zwarte hoofddoek tot op de rug. Als er iets gedaan moet worden, komen ze één voor één op het altaar, om een gebed uit te spreken, voor te lezen uit de bijbel en te helpen bij het uitdelen van de hosties.

In de kerk ziet Jacob overal het Karmelwapen, met de beroemde spreuk van Elia: 'Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum'. Dat betekent: 'Ik heb geijverd voor de Heer der heerscharen.'

De kerk is sober ingericht, hier zie je niet de pracht en praal die je zoveel en overdadig in de Spaanse kerken tegenkomt. Jacob voelde zich hier direct op z'n gemak, hij was ontspannen en content.

Er hangen enkele schilderijen van Teresia van Avila en er staat een manshoog beeld van Jan van het Kruis. Hij oogt opvallend jeugdig, fris, bijna blozend. Jongensachtig. De ogen zijn naar boven gericht. In zijn linkerhand houdt hij de opengeslagen bijbel, met de wijsvinger en duim van zijn uitgestoken rechterhand vormt hij een rondje. Het lijkt of hij betoogt, doceert, iets belangrijks vertelt.

Jacob koesterde een uitgesproken bewondering en respect voor Johannes van het Kruis. Sint-Jan is een zeer veelzijdige man geweest. Buitengewoon intelligent, erudiet, filosofisch en theologisch doorkneed. Een 'Doctor Mysticus'. Hij kende het wezen van de contemplatie en had dit op buitengewone wijze uitgedragen.

De 'omvorming' in Gods liefde was het hoofdthema in zijn werk en leven geweest. Die omvorming voltrekt zich in een *nacht*, die drie stadia kent. Eerst is er *de nacht van zinnen* (de voornacht) dan *de nacht van de geest* (de middernacht) en tenslotte de nacht *met God* (de nanacht). De eerste nacht is die waarin we bevrijd zullen worden van de 'misleidende zinnen'. De tweede nacht is helemaal donker. De derde nacht, die onmiddellijk aan het daglicht vooraf gaat, is God.

‘Deze drie nachten moeten door de ziel gaan, of, beter gezegd, zij moet door deze schrijden om tot de vereniging met God te komen,’ zegt Sint-Jan¹.

De, onze, weg gaat langs het ‘niet-weten,’ net zolang totdat we ons leven verliezen en ons leven in God herwinnen. We kunnen die donkere nacht volgens Sint-Jan slechts gaan indien we de lamp van *het vertrouwen* met ons meedragen.

Wereldwijde vermaardheid en een grote bekendheid had de karmeliet gekregen met zijn gedichten en teksten. Jacob had wel eens de idee dat hij minder bekend was als ‘geestelijk begeleider’ van jonge, zoekende mensen en gelovigen. Sint-Jan hielp hen hun roeping te herkennen en te volgen. Jacob verdiepte zich zo nu en dan in de commentaren die hij had geschreven bij zijn gedichten en proza. Het was dit laatste aspect in het bijzonder waarom Jacob zich zo sterk tot hem aangetrokken voelde.

Jan van het Kruis was een groot kenner van de menselijke geest. Bovendien een kundig en toegewijd leraar, een geestelijk leidsman. Geen zoet, wiegend geloof droeg hij uit. Het was naakt, eerlijk, onomwonden, buitengewoon begaafd onder woorden gebracht, fijnzinnig en gelaagd.

Hier was iemand aan het woord die wist hoe je God zou kunnen ontmoeten, wat dat van je zou vragen, welke struikelblokken je dan in jezelf moest zien te ‘overwinnen’.

Sint-Jan kende als geen ander de *onvolkomenheden* en *onvolmaaktheid* van de geest. Hoogmoed, hebzucht, wellust, woede, boosheid, afgunst, traagheid, dorheid en lauwheid, stadia waar je doorheen werd gevoerd om tot loutering te komen. Om dan iets, *wellicht nooit*, van Gods alomtegenwoordigheid te kunnen proeven. Wat kon Sint-Jan daar meesterlijk en meeslepend over schrijven, vertellen. Jacob herkende zich zo sterk en direct in deze commentaren en aanwijzingen.

Jan van het Kruis was volgens Jacob een echte ‘denker’, een dialecticus pur sang geweest. Elke keer als je iets wilde bereiken, zou het tegendeel gebeuren, zou je verder van de vereniging met God geraken, verdwalen. Steeds plaatste hij tegenover het *ene*, het *andere*, het tegenovergestelde: ‘Niet *dit*, maar ook niet *dat*’. Het hebben zonder willen. Het ‘Al’ dat slechts gesmaakt kan worden

¹ Werken van de H. Johannes van het Kruis, *Bestijging van de berg Karmel*, Deel I, 1950, pag. 70.

door de ‘nieuwe zinnen’. Zonder dat we het weten staan we op *de geheime trap* van ons geloof.

Werkelijk meesterlijk doorzag hij hoe middel (gebed) - doel (vereniging met God) relaties door al te ijverige gelovigen kon worden verwisseld en wat hiervan de effecten zouden zijn. En welke groeikansen zich juist door deze ‘missers’ langs *de geheime trap* steeds maar weer opnieuw konden aandienen ‘om te geraken tot het Al’.

Dit alles ging daar op die zondagmiddag in Granada door Jacob heen. Hij was getroffen en bad het Onzevader mee met de andere gelovigen.

Na afloop kwam een vriendelijke meneer een praatje met Jacob maken. Hij zei dat de pater ook wel een beetje Engels sprak. Hij stelde Jacob aan hem voor. Ze hadden een leuk gesprekje. Hij vroeg hoe het kerkelijk klimaat in Nederland was. Jacob vertelde dat de kerk te lijden heeft onder het afnemende aantal roepingen en gelovigen.

‘De Nederlandse karmelprovincie wordt hier natuurlijk ook door getroffen?’ Jacob knikte. Hij zei dat zijn verzoek om bij wijze van experiment parttime monnik te worden tot twee keer toe was afgewezen door het Nederlandse karmelbestuur. De pater lachte hem toe en zei: ‘U kunt hier nu gelijk beginnen.’ En meteen er achteraan: ‘Misschien hebben ze u wel iets willen besparen.’

Terwijl ze zo in gesprek waren zag Jacob over zijn schouder de ontvangstzuster in het zijvak naast het altaar zitten. Ze knikte hem vriendelijk toe en zwaaide voorzichtig met haar linkerhand naar hem. Hij zwaaide voor de priester onmerkbaar terug. De geestelijke vroeg hem of hij wist dat er relieken en gebruiksvoorwerpen van Johannes en Teresia in het klooster werden bewaard. Jacob knikte. Hij zag dat de ander aarzelde, zal de pater de prarin vragen of hij deze mag zien? De man wierp een blik in de richting van de nis naast het altaar, hij weifelde en besloot om dit *niet* te doen. Tot teleurstelling van Jacob.

Ze namen allerhartelijkst afscheid. Later zat hij met Lea op een van de vele terrassen, vlakbij het klooster. Opvallend genoeg zag hij meerdere gelovigen hetzelfde doen: genieten van de Torres wijn, de tapas en het heerlijke nazomerweer.

